

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.33>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ТЮНІНГУ АВТОМОБІЛЯ

Пузирей Д.В.,
аспірант 2 року навчання
кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ

Пузирей Д.В. Проблемні питання правового регулювання договору тюнінгу автомобіля.

Стаття присвячена проблемам правового регулювання договору тюнінгу. В межах заявленої теми в статті аналізується сучасний стан правового регулювання договору тюнінгу. Автором зазначено, що правове регулювання договору тюнінгу автомобіля є ускладненим через відсутність норм чинного законодавства які б стосувалися саме цього договору. Правовідносини щодо тюнінгу автомобіля виникають і розвиваються в результаті збільшення технологічних можливостей покращувати зовнішні та технічні характеристики автомобілів і одночасно зростання попиту на роботи з тюнінгу. Тому виникнення нового виду договору значно випередило його нормативне врегулювання.

Автор стверджує, що правове регулювання договору тюнінгу автомобіля базується на загальних засадах цивільного законодавства, формування змісту договору тюнінгу автомобіля відбувається завдяки застосуванню аналогії закону та аналогії права, а безпосереднє правове регулювання вказаного договору відбувається завдяки активній участі його суб'єктів. У статті наведені аргументи, що правове регулювання не зводиться тільки до змісту правових норм, а й передбачає участь суб'єктів договору у формуванні його змісту. Також обґрунтовано, що можливість суб'єктів договору брати участь в його регулюванні обумовлена принципом свободи договору, передбаченого Цивільним кодексом України, який полягає в тому що сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд.

У статті автор зауважує на необхідності визначити родову приналежність неврегульованого законодавством договору, в даному випадку – договору тюнінгу автомобіля, для вірного розуміння правової природи договору та визначення його змісту. Така необхідність пов'язана з тим, що на практиці часто договір тюнінгу іменують договором про надання послуг тюнінгу. В разі позиціювання тюнінгу як договору про надання послуг є ризики невірної визначення прав та обов'язків суб'єктів договору, що може потягнути непорозуміння, спірні ситуації та матеріальні збитки. Тому в статті представлено порівняння договорів про виконання робіт і про надання послуг та наведені аргументи, які свідчать що договір тюнінгу є різновидом договору про виконання робіт.

Ключові слова: договір, договір тюнінгу автомобіля, правовідносини, правове регулювання, суб'єкти договору.

Puzyrey D.V. Problematic issues of legal regulation of the car tuning contract.

The article is devoted to the problems of legal regulation of the tuning contract. Within the stated topic, the article analyzes the current state of legal regulation of the tuning contract. The author states that the legal regulation of the car tuning contract is complicated due to the lack of norms of the current legislation that would apply to this contract in particular. Legal relations regarding car tuning arise and develop as a result of increasing technological opportunities to improve the external and technical characteristics of cars and at the same time the growing demand for tuning works. Therefore, the emergence of a new type of contract significantly outpaced its normative regulation.

The author claims that the legal regulation of the car tuning contract is based on the general principles of civil legislation, the formation of the content of the car tuning contract occurs due to the application of the analogy of the law and the analogy of law, and the direct legal regulation of the specified contract

occurs due to the active participation of its subjects. The article provides arguments that legal regulation is not reduced only to the content of legal norms, but also involves the participation of the subjects of the contract in the formation of its content. It is also substantiated that the possibility of the subjects of the contract to participate in its regulation is conditioned by the principle of freedom of contract provided for by the Civil Code of Ukraine, which consists in the fact that the parties to the contract can depart from the provisions of acts of civil legislation and regulate their relations at their own discretion.

In the article, the author notes the need to determine the origin of a contract not regulated by legislation, in this case – a car tuning contract, in order to correctly understand the legal nature of the contract and determine its content. This necessity is connected with the fact that, in practice, a tuning contract is often referred to as a contract for the provision of tuning services. In the case of positioning tuning as a contract for the provision of services, there are risks of incorrectly defining the rights and obligations of the parties to the contract, which can lead to misunderstandings, disputed situations and material losses. Therefore, the article presents a comparison of contracts for the performance of works and for the provision of services and provides arguments that indicate that the tuning contract is a type of contract for the performance of works.

Key words: contract, car tuning contract, legal relations, legal regulation, subjects of the contract.

Постановка проблеми. Для правового регулювання цивільно-правового договору, прямо не передбаченого чинним законодавством, вкрай важливим є з'ясування його родової приналежності до певної групи договорів, виявлення його особливостей, правової природи та змісту. До таких договорів, які укладаються і діють в правовому полі без їх легітимного визнання, відноситься і договір тюнінгу автомобіля. Цей вид договору є відносно новим у середовищі договірних правовідносин, але отримав популярність і широке застосування на практиці в силу підвищеного попиту на тюнінг автомобілів. На сьогоднішній день відносно договору тюнінгу склалась ситуація з протилежними ефектами: з одного боку, з урахуванням можливостей, передбачених диспозитивними нормами Цивільного кодексу України, виникають правовідносини, які не передбачені нормами закону, що дозволяє суб'єктам відповідних правовідносин реалізовувати свої приватні інтереси та задовольняти запити стосовно оптимізації технічних та зовнішніх характеристик автомобілів. Чисельна кількість договірних відносин, які виникають у відповідь на розвиток технологій та економічний прогрес, але не врегульовані законодавством, є характерною ознакою сучасного періоду розвитку правової сфери. З іншого боку, неврегульованість договірних відносин стосовно тюнінгу автомобіля обумовлює проблемні моменти на практиці під час укладення, виконання, зміни та припинення відповідного договору, а також викликає полеміку в науковому середовищі та серед практиків. Саме вказані чинники спричиняють необхідність визначення сутності договору тюнінгу автомобіля та дослідження особливостей формування цих договірних відносин.

Стан опрацювання. Фундаментальні дослідження правовідносин за договором тюнінгу автомобіля у вітчизняній науково-юридичній літературі не проводились. Але питання, актуальні для з'ясування правової природи договору тюнінгу автомобіля, розглядали в своїх роботах А.Б. Гриняк, Н.Ю. Голубєва, О.О. Доценко, І.А. Коваленко, Ю.В. Кривенко, К.І. Спасова, В.В. Луць, В.П. Янішен.

Метою роботи є з'ясування особливостей правового регулювання договору тюнінгу автомобіля як різновиду договорів про виконання робіт.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання договорів, не передбачених чинним законодавством, має ґрунтуватись, насамперед, на загальних засадах цивільного законодавства, визначених у статті 3 Цивільного кодексу України [1].

Дозвіл на існування неврегульованих актами цивільного законодавства договірних правовідносин також підтверджує положення, закріплене у статті 8 Цивільного кодексу України, про застосування аналогії права та аналогії закону. Відповідно до ч. 1 ст. 8 Цивільного кодексу України якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону). У разі неможливості використати аналогію закону для регулювання цивільних відносин вони регулюються відповідно до загальних засад цивільного законодавства (аналогія права) (ч. 2 ст. 8 ЦК України) [1]. Зазначені норми є відправними для безпосереднього формування змісту договір-

них правовідносин щодо тюнінгу автомобіля, тому визначальне значення має з'ясування родової приналежності розглядуваного договору.

Прояв свободи договору, зокрема, при регулюванні договору тюнінгу автомобіля, є можливим на підставі ч. 3 ст. 6 Цивільного кодексу України, згідно якої сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд. Сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами. Учасники цивільних правовідносин самостійно приймають рішення про укладення договору, обирають контрагента, визначають умови договору, крім випадків коли це не обмежується актами цивільного законодавства відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 6 Цивільного кодексу України [1]. Отже, диспозитивні основи в цивільному праві надають можливість вибору між кількома варіантами поведінки в межах, встановлених законом, а також у відповідних випадках визначити зміст цивільних прав і обов'язків, розпоряджатися суб'єктивними правами на свій розсуд.[7, с. 66]

Варто звернути увагу на те, що договір тюнінгу автомобіля певний період часу мав визначеність у Законі України «Про розвиток автомобільної промисловості України» від 18 березня 2004 року, в якому в п. «г» ст. 4 тюнінг трактувався як роботи, які покращують внутрішні та зовнішні показники автомобіля або мотоцикла [2]. Отже, вказаним нормативним актом договір тюнінгу автомобіля вперше був закріплений як різновид договору підряду, об'єктом якого є роботи, які покращують внутрішні та зовнішні показники автомобіля або мотоцикла. Вказаний Закон втратив чинність у 2009 році і з цього моменту єдиним нормативним актом, де в незначній мірі регламентується тюнінг автомобіля, є Правила дорожнього руху, затверджені постановою Кабінету міністрів України від 10 жовтня 2001 року [3]. Але вказані Правила стосуються лише дозволів і заборон технічного характеру стосовно базових властивостей і вигляду автомобіля та реєстрації відповідних переобладнань. Тому в сучасний період правовідносини стосовно тюнінгу автомобіля сторони договору мають будувати відповідно до статті 6 Цивільного кодексу України [1] та керуючись положеннями Цивільного кодексу України про підряд та іншими цивільноправовими актами, які деталізують зазначені положення Цивільного кодексу України. Як зазначила І.А. Коваленко, на практиці застосовуються і більш ускладнені схеми підрядних відносин, які не врегульовані вітчизняним законодавством, але і не суперечать йому [9, с. 187].

В межах розглядуваного питання слід звернути увагу на зміст терміну «правове регулювання», на який спирається легітимність будь-якого правовідношення. Автори в своїх роботах переважно акцентують свою увагу на дослідженні складових правових норм, що регулюють досліджувані відносини, залишаючи поза увагою процес утворення таких норм та механізми їх дії [4, с. 116]. С.О. Погрібний зауважує, що необхідно виділяти такі елементи правового регулювання, як: об'єкт правового регулювання, суб'єкт правового регулювання і власне діяльність з питань правового регулювання в єдності її об'єктивного (фактичного) прояву і внутрішніх (суб'єктивних) характеристик [12, с. 11]. Представлена думка дозволяє більш якісно тлумачити правове регулювання, не звужуючи його тільки до змісту правових норм, а ще враховувати діяльність суб'єктів правовідносин як елемент правового регулювання. Такий підхід вбачається обґрунтованим для формування змісту договору тюнінгу автомобіля, враховуючи зміст статей 6 та 8 Цивільного кодексу України, в яких йдеться про форми активної участі суб'єктів правовідносин у формуванні договірних конструкцій в умовах відсутності нормативного регулювання договору, який має бути укладений для досягнення правової мети суб'єктів та для задоволення їх потреб.

Укладення та виконання договору тюнінгу автомобіля, безумовно, вимагає розуміння його приналежності до певної групи договорів, передбачених Цивільним кодексом України та іншими нормативними актами, що, в свою чергу, впливає на зміст договору. Цей аспект є актуальним з огляду на різну термінологію, яку застосовують учасники договірних відносин, що стосуються тюнінгу автомобіля. А саме, в оголошеннях з пропозиціями щодо тюнінгу автомобілів дуже часто можна зустріти словосполучення «послуга тюнінгу». І якщо учасники правовідношення щодо тюнінгу автомобіля беруть за основу термін «послуга», то в переважній більшості випадків цей чинник буде не виправдано зміщувати їх увагу в біг регулювання цих відносин в площині послуг. В результаті невірною тлумачення сутності правовідношення є значні ризики хибного застосування норм законодавства у випадку спірних ситуацій. А в якості наслідків можуть бути втрати матеріального характеру. Як зауважує А.М. Гриняк, незважаючи на результати наукових

досліджень, що були багаторазово підтверджені, певна частина вітчизняного законодавства, судова й інша правозастосовча практика свідчать про ігнорування факту розмежування зазначених договорів [5, с. 18].

Тому слід загострити увагу на тому, яким саме є договір тюнінгу автомобіля – договір про надання послуг чи договір про виконання робіт.

На думку В.П. Янишена відмежування роботи від послуги є визначальним для правильної кваліфікації як договору підряду, так і договору про надання послуг. З метою оптимального розмежування цих понять, необхідно застосувати критерій, який дозволив би достатньо чітко провести такий поділ. За такий критерій можна прийняти основну кваліфікаційну ознаку (істотну умову) цих договорів – предмет [13, с. 3, 4].

Як вже було зазначено, договір тюнінгу вперше був закріплений як різновид договору підряду. Такий підхід зберігається і в поточний період, оскільки предметом договору тюнінгу автомобіля є роботи, які фактично змінюють або покращують, або адаптують зовнішні або внутрішні показники автомобіля відповідно до запиту і побажань власника автомобіля. Отже, основою правового регулювання договору тюнінгу автомобіля є положення про підряд, закріплені у главі 61 Цивільного кодексу України. Згідно з ч. 1 ст. 837 Цивільного кодексу України за договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу. Договір підряду може укладатися на виготовлення, обробку, переробку, ремонт речі або на виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові (ч. 2 ст. 837 Цивільного кодексу України) [3]. Зі змісту вказаної норми слідує що предметом договору є саме готовий результат роботи, який має бути переданий замовникові.

Предметом договору підряду є індивідуалізований результат праці підрядника, який набуває тієї чи іншої матеріалізованої форми, оскільки робота виконується з матеріалів сторін і здається у вигляді, придатному для оцінки [6, с. 122]. В роботі Ю.В. Кривенко і К.І. Спасової міститься висновок, що під час узгодження предмета договору підряду необхідно завжди враховувати, що сама наявність і характер результату роботи є критеріями, які відрізняють договір підряду від інших видів договорів. Для уникнення цього не рекомендується ігнорувати умову про узгодження результату робіт. Слід зазначити, що кінцевою метою договору підряду завжди є цілком конкретний результат робіт [10, с. 44]. Важливе зауваження зробив В.В. Луць, вказавши що відрізнити договори підряду від договорів про надання послуг можна за тією ознакою, що послуга не виступає у вигляді певного об'єктивованого результату, а надається у процесі діяльності послуг надавача (наприклад, при перевезенні вантажу, зберіганні майна тощо). А спільною для підрядних договорів ознакою є несення підрядником ризику випадкової втрати предмета підряду або неможливості закінчення роботи [11, с. 142]. О.О. Доценко, порівнюючи договори про виконання робіт і надання послуг, вказала що очевидним є те, що в основу розмежування договорів покладена мета зобов'язання, тобто результат, якого прагнуть досягти сторони при укладенні договорів [8, с. 435].

Відповідно, предметом договору тюнінгу автомобіля є роботи, які змінили, а саме – покращили або адаптували зовнішні або внутрішні показники автомобіля згідно з побажаннями замовника.

Стосовно договору про надання послуг предметом є сам процес надання послуги, а не досягнення матеріалізованого результату. Крім того, основний результат при наданні послуг виражається у нематеріальній формі, однак має економічну цінність і корисний ефект для замовника, а результат роботи підрядника завжди виражається в тій чи іншій матеріальній формі, тобто є уречевленим (матеріалізованим) [5, с. 20].

У свою чергу, ч. 1 ст. 901 Цивільного кодексу України, яка містить визначення договору про надання послуг, передбачає, що за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням іншої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності. Виходячи з наведеного легального визначення договору про надання послуг, можна зробити наступний висновок: по-перше, послуга надається шляхом вчинення певної дії або здійснення певної діяльності (що характерно і для договору підряду, за яким підрядник виконує певну роботу шляхом вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, і, по-друге, послуга споживається в процесі її надання [13, с. 5].

Важливе значення для розмежування договору підряду та договору про надання послуг має характер інтересу відповідної сторони – замовника. Якщо його інтерес зводиться до виконання

дій, наявний договір про надання послуг, а у разі коли передбачається здійснення дій з передачею результату, має місце договір підряду [13, с. 9].

Беручи до уваги наведені аргументи, не можна припустити віднесення договору тьюнінгу автомобіля до договорів про надання послуг, а представлення тьюнінгу автомобіля як послуги є таким що суперечить правовій природі відповідних відносин.

Висновки. Договір тьюнінгу автомобіля є неврегульованим нормативними актами договір, який ґрунтується на загальних положеннях чинного законодавства щодо договору підряду. Одночасно слід враховувати особливості предмету договору тьюнінгу, які мають бути відображені та деталізовані в договорі.

Формування змісту договору тьюнінгу автомобіля в значній мірі обумовлене диспозитивним характером норм Цивільного кодексу України та залежить від ініціативи та активної діяльності суб'єктів досліджуваного правовідношення під час визначення змісту договору.

Застосування до договору тьюнінгу автомобіля терміну «послуга» є некоректним, враховуючи особливості предмета договору тьюнінгу автомобіля, яким є діяльність, яка відбувається під час виконання договору і націлена на створення матеріалізованого результату, пов'язаного з покращенням зовнішніх та технічних показників автомобіля, що дозволяє віднести договір тьюнінгу до різновиду договору підряду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.06.2024 р.).
2. Про розвиток автомобільної промисловості України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1624-IV. Втратив чинність 1.09.2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1624-15#Text> (дата звернення: 12.06.2024 р.).
3. Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. *Офіційний вісник України*. 2001. № 41. Ст. 1852. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF> (дата звернення: 12.06.2024 р.).
4. Гриняк А.Б. Договір підряду як регулятор підприємницьких відносин у сфері виконання робіт. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 16. С. 116–120.
5. Гриняк А.Б. Особливості розмежування договорів підряду та договорів із надання послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. Вип. 4. С. 18–20.
6. Гриняк А.Б. Предмет як істотна умова договорів підряду. *Приватне право і підприємництво*. 2012. Вип. 11. С. 120–123.
7. Голубева Н.Ю. Свобода договору як принцип цивільного права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 51. С. 65–70.
8. Доценко О.О., Руських А.С. Особливості договору підряду в сучасних економічних умовах. *Творчий пошук молоді – курс на ефективність: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 21 березня 2018 р. Хмельницький, 2018. С. 433–436*
9. Коваленко І.А. Договір підряду за законодавством України та законодавством ЄС. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 80, ч. 1. С. 185–190.
10. Кривенко Ю.В., Спасова К.І. Укладання та реалізація договору підряду. *Часопис цивілістики*. Вип. 43. С. 41–45.
11. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посібник / В.В. Луць, 2-е вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 576 с.
12. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: монографія. Київ: Правова єдність, 2009. 304 с.
13. Янишен В.П. До питання розмежування договорів підряду та договорів про надання послуг. *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipr_2013_2_15 (дата звернення: 12.06.2024 р.).